

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT LİSANS TAMAMLAMA PROGRAMI
(İLİTAM)

İSLAM HUKUKU DERSİ

III. ÜNİTE
ŞAHIS HUKUKU

DERSİN SORUMLUSU

Prof. Dr. Sabri ERTURHAN

Cumhuriyet Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

İslam Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

ŞAHİS HUKUKU

I- ŞAHİS KAVRAMI

Şahıs: Hukuk sistemlerinin, kendisine haklar tanıdığı ve ona yükümlülüklerinden sorumlu tutmak suretiyle hitap ettiği hukuk suje (özne)sidir (Gökmenoğlu, s. 29).

Günümüz hukuk sistemlerinin hemen tamamında iki çeşit şahıs kabul edilmiştir. Bunlardan birincisi gerçek şahıs; diğeri tüzel şahıstır.

A-Şahıs Çeşitler

1-Gerçek Şahıslar

Gerçek şahıs, hakikî şahıs veya tabiî şahısla kastedilen sadece insandır. Bugünkü hukuk sistemlerinin hemen tamamında insan gerçek şahıs olarak kabul edilmektedir. Gerçek şahıslardan her biri ehliyet ve zimmet sahibidir. Yani gerçek şahıs olan insanın bir takım tasarruflarda bulunma hakkı bulunduğu gibi bir takım vecibeleri yerine getirme yükümlülüğü bulunmaktadır. İleride görüleceği üzere bu hakların başlangıç ve bitiş süreleri bulunmaktadır.

2-Tüzel Şahıslar

Tüzel itibarî veya hükmi şahıslar, hukuk sistemi tarafından müstakil kişi kabul edilen, belli bir amacı gerçekleştirmek üzere teşkilatlanmış olan kişi yada mal topluluklarıdır. Veya gerçekte kişilik sahibi olmayan ancak hukuk sistemi tarafından kişilik sahibi olduğu kabul edilen dernekler gibi kişi toplulukları veya şirketler gibi mal topluluklarıdır.

II- ŞAHİİYET KAVRAMI

Şahsiyet (kişilik) kavramı şahıs (kişi) kavramından daha geniş bir muhtevaya sahiptir. Şahıs kavramı, hak sahibi olan ve borçlar edinebilen varlıkları belirlediği halde şahsiyet kavramı buna ilaveten kişinin hukukça korunan tüm değer ve şahsî hallerini de kapsayan bir kavramdır (Gökmenoğlu, s. 47).

A-Şahsiyetin Başlangıcı

İslâm hukukçuları şahsiyetin, ana rahminde teşekkülle başladığı kanaatindedirler. Bir başka ifadeyle ceninin ilk oluşum anından itibaren ortada canlı bir varlık söz konusu olmakta, hukukî kişilik de bu anadan itibaren başlamış olmaktadır. Şu kadar var ki henüz ana rahminde olması sebebiyle ceninin tam değil eksik şahsiyet ve ehliyeti söz konusudur. Yine bir kişilikten bahsedebilmek için ceninin sağ olarak doğması da şarttır. Sağ olarak doğma hakiki anlamda olduğu gibi takdiren de olabilir. Hakiki anlamda doğması çocuğun canlı olarak doğmasıdır. İslâm hukukçularına göre vücudunun yarısından fazlası canlı olarak doğan cenin

canlı doğmuş kabul edilmektedir. Günümüzde tıp biliminin hayat emaresi olarak kabul ettiği kriter veya tespitler de ölçü alınabilir.

Çocuğun şahsiyetinin ana rahmine düşmesiyle başladığının fikhî dayanakları şunlardır:

a) Vefat eden bir kişinin vârislerine mirası taksim edilirken, kendinden hamile kalan eşinin rahmindeki cenin, erkek varsayılarak onun miras payı ayrılır ve doğuncaya kadar bekletilir.

b) Çocuk ana rahminde iken lehine yapılan vakıf ve vasiyet geçerli olur. Bunun ölçütü çocuğun bu vakıf ve vasiyetin yapıldığı tarihten itibaren en geç altı ay içerisinde doğması gerekir.

c) Ana rahmindeki cenin için hak ikrarında bulunmak geçerlidir.

Hükmen sağ doğum ise, çocuğun müessir fiil, tehdit ve ilaç gibi müdahalelerle düşen çocuk hükmen veya takdiren sağ doğmuş sayılır. Bu durumda sağ olarak doğan çocuktaki gibi bu çocuk için de bahsedilen haklar sabit olur.

B-Şahsiyetin Sona Ermesi

İslâm hukukunda kişilik ölümle sona erer. Bu itibarla ölen kimse için yeni bir hak veya borcun doğması düşünülemez. Şu kadar var ki kişinin sağlığında yaptığı bir takım fiillerin müspet veya menfî sonuçları ölümünden sonra ortaya çıkarsa, sadece bu fiiller bakımından ölünün kişiliği bir müddet daha takdiren/hükmen devam eder. Meselâ ölmeden önce kurduğu tuzağa düşen av, ölünün terekesine dahil olur. Yine kamuya ait bir yolda hukuka aykırı olarak kazdığı çukura düşen hayvanın telef olması halinde onun tazmini ölünün terekesine taalluk eder.

Ölen kimsenin borçlarına mirasçıları değil terekesi muhataptır. Bu itibarla terekede karşılık bulunmadığı için ödenemeyen borçların ödenmesi mirasçılar için hukukî bir gereklilik değildir. Ebû Hanîfe'ye göre bu borç artık ölü bakımından uhrevî bir sorumluluk doğurur. Yoksa ölünün borcuna kefâlet sahih değildir. İmâmeyn ve diğer hukukçulara göre ise böyle bir borç ölüden sâkıt olmaz. Borç ölünün zimmetini işgal eder. Bu sebeple ölünün borcuna kefâlet sahihtir, borca kefil olan kimse bu borcun ödenmesinden sorumludur.

Ölümle birlikte hem vücûb hem de eda ehliyet ortadan kalktığından ölen kişinin sağlığında yapmadığı ibadetleri varislerinin yapması söz konusu olamaz. Bu borçlar meselâ orucun fidyesi ancak vefatından önce vasiyeti halinde mümkündür. Aksi takdirde varislerin bu fidyeyi vermeleri üzerine vacip olmaz. Ama isterlerse kendi mallarından bağış yapabilirler. Ayrıca ölünün arkasına hayır ve hasenâtta bulunulması, dua edilmesi caiz olup bu hususlar teşvik edilmiştir.

1-Hakikî Ölüm

Kişinin biyolojik hayatının sona ermesi, ruhun bedenden ayrılmasıdır. Bu da kişinin vücut fonksiyonlarının tamamının canlılık özelliklerini kaybetmesi halinde gerçekleşir. Tıbbın ölümüne hükmettiği kişi dinen de gerçek anlamda ölmüştür.

2-Takdirî Ölüm

Kişinin hâkim tarafından ölümüne hükmedilmesine takdirî ölüm denir. Bu “mekûd” için söz konusudur. Mefkûd; büyük savaş, deprem, tabi afet veya kaza gibi sebeplerle kaybolan, nerede olduğu veya ölü yada sağ olduğu bilinmeyen ve uzun süre kendilerinden haber alınamayan kimselere mefkûd denir. Kaybolan kişinin sağ olduğu biliniyor ama nerede olduğu bilinmiyorsa bu kimseye de “ğâib” denir.

Öldüğü konusunda kesin bilgi alınamayan kişileri hukuk düzenleri belli bir süre daha sağ kabul ederler. Çünkü zayıf da olsa hayatta olma ihtimalleri mevcuttur. Şu kadar var ki bunların sürekli sağ kabul edilmeleri de mümkün değildir. Çünkü bu durumda geri kalanların malî ve şahsî bakımlardan bir takım problemlere maruz kalmaları söz konusu olacaktır. O nedenle mefkûd kimselerin belli bir süre sonra ölmüş olduklarına hükmedilmesi zorunluluk arz etmektedir. Bu süre Hanefî mezhebine göre mefkûdun yaşlılarının ölümleri, bu mümkün değil ise doksan (90) yaşına ulaşmış olmasıdır. Şafî mezhebinde bu süre yedi yıl; Mâlikî mezhebinde ise dört yıldır. 1917 tarihli Hukûk-ı Aile Kararnamesi, Mâlikî mezhebinin ichtihadını esas alarak kanunlaştırmıştır.

Ölümüne hükmedilinceye kadar mefkûd bir takım özel hükümlere tâbidir. Bu cümleden olarak malları başkasına dağıtılmaz. Karısı başkasıyla evlenemez. Yaptığı kir akdi feshedilemez. Mefkûd, hayatta olması şart kılınmış haklar bakımından da ölü kabul edilir. Buna göre başkasına mirasçı olamaz. Lehine yapılan vasiyete hak kazanamaz. Şu kadar var ki mirastan ve vasiyetten tahakkuk eden payı muhafaza edilir. Hayatta olduğu ortaya çıkarsa bunlara hakim olur. Aksi halde diğer hak sahiplerine intikal eder. Mefkûd kaybolmadan önce bir vekil tayin etti ise, malını belli çerçevede dahilinde vekili idare eder. Aksi halde hakim onun adına bir vekil tayin eder.

Ölümüne hükmedilen şahsın sağ olarak dönmesi durumunda malvarlığından mevcut olanlar, mirasçılardan geri alınır. Eşi başkasıyla evlenmiş ise bu ikinci evlilik feshedilir (Hukûk-ı Aile Kararnamesi, md. 129). Kadının tefrik (ayırma) için ısrarlı talepleri üzerine mahkeme kararıyla tefrik edilen, daha sonra da bir başkasıyla evlenen kadının, eski mefkûd eşinin sağ dönmesi halinde ise bu ikinci nikah feshedilmez (Hukûk-ı Aile Kararnamesi, md. 127-128).

III- EHLİYET VE ÇEŞİTLERİ

Bu başlık altında ehliyet, çeşitleri ve bu bağlamda cenîn, temyiz, bülûğ ve rüşd gibi kavramlara yer verilecektir.

A-Ehliyet

Ehliyet; kişinin dinî-hukukî hükümlere muhatap olmaya elverişli olmasıdır. Ehliyet temel olarak vücûb ve edâ ehliyeti şeklinde iki kısım altında incelenmiştir.

B-Çeşitleri

1-Vücûb/Hak Ehliyeti

Vücûb ehliyeti, kişinin haklara ve borçlara ehil olması demektir. Mirasa hak kazanma, mülkiyet vb. haklara sahip olma bu ehliyete dayandığı gibi, haksız fiilin tazminatına muhatap olma, fakir akrabasının nafakasını temin etme gibi hususlar da bu ehliyete dayanmaktadır. Vücûb ehliyeti “zimmet” ile kaimdir. Zimmet; kişiyi borçlanmaya ve borçlandırmaya ehil kılan takdirî/itibarî (manevî) bir vasıftır. İslâm hukukçuları vücûb ehliyetini zimmet kavramıyla açıklarlar. Bu itibarla zimmet, vücûb ehliyetinin temeli mesâbesindedir. Bununla birlikte zimmet ve vücûb ehliyeti birbirlerinin aynı değildir. Bunlar arasındaki ilişki sebep sonuç ilişkisidir. Bir başka ifadeyle kişi kendisinde bulunan bu itibarî mahal veya kap sebebiyle vücûb ehliyetine sahip olmaktadır (Gökmenoğlu, s. 56-60).

Vücûb ehliyeti için insan olma vasfı aranmakta olup başka bir nitelik şart koşulmamaktadır. O nedenle mümeyyiz olsun olmasın insan olan her şahıs vücûb ehliyetine sahiptir.

Vücûb/Hak Ehliyeti kendi içinde eksik ve tam şeklinde iki kısma ayrılmaktadır.

a) Nâkıs/Eksik Vücûb Ehliyeti

Eksik vücûb ehliyeti, kişinin sadece lehine olan haklara ehil olması demektir. Cenîn ve kölenin ehliyeti bu türdendir. Sağ doğması koşuluyla cenînin ana karnında bir kişiliği ve tabîî olarak bir ehliyeti vardır. Şu kadar var ki bu ehliyet eksiktir. Çünkü cenînin henüz müstakil bir şahsiyeti yoktur. O bir yönüyle annesinin bir organı, bir yönüyle de bütün organları teşekkül etmiş canlı bir organizma olup müstakil kişilik sahibi bir insan gibidir. O nedenle cenîn salt lehine olan haklara ehildir. Bu haklar başlıca miras, vasiyet, vakıf ve nesebinin sabit olmasından oluşmaktadır. Belirtildiği üzere bu hakların tahakkuku için cenînin hakikî veya hükmi anlamda sağ doğmuş olması şarttır.

Köle de eksik ehliyete sahiptir. Onun mülkiyet hakkı mevcut değildir. Köle başlığı altında bu hususta malûmat verilecektir.

b) Kâmil/Tam Vücûb Ehliyeti

Sağ ve hür doğan kimsenin ehliyetidir. Bu durumda kişi, başka bir şart aranmaksızın bütün hak ve borçlara ehil olur. Görüldüğü üzere nâkıs vücûb ehliyetinden farklı olarak kişi burada malî borç altına girebilecek hukukî işlemler yapabilmesi mümkündür. Bu cümleden olarak gayri mümeyyiz çocukların ve akıl hastalarının vücûb ehliyetleri tamdır. Çünkü bu kişiler her ne kadar bizzat kendileri hukukî işlemler yapamasalar da onlar adına hukukî temsilcileri bu işlemleri yapabilmektedirler.

2-Eda/Fiil Ehliyeti

Eda veya fiil ehliyeti, kişinin hukuken sorumlu olacak şekilde kendi fiiliyle hak sahibi olma veya borç altına girebilme ehliyetidir. Bir başka tanıma göre eda ehliyeti; kişinin dinî ve hukukî bakımdan geçerli sayılması akla bağlı olan amelleri bizzat yapmaya ehil olmasıdır. Bu ehliyete sahip olan kişi, kimsenin iznine bağlı kalmaksızın leh aleyhindeki tüm hukukî işlemleri yapabilir. Eda ehliyetine sahip olmak için sadece sağ olarak doğmak yetmemekte ayrıca bir takım özel şartlar da aranmaktadır. Bu itibarla eda ehliyeti, vücûb ehliyetinde olduğu gibi bir anda ortaya çıkmaz aksine aklî ve bedenî gelişmeye paralel bir sürece tâbi olur. Eda ehliyeti de kendi arasında tam ve eksik eda ehliyeti şeklinde bir ayrıma tâbi tutulmuştur.

a) Tam Eda Ehliyeti

Tam eda ehliyetinden bahsedebilmek için şu şartların gerçekleşmesi gerekir:

a) Akıl; kişinin yaptıklarının sonuçlarını idrak edebilmesi, hangi şeyin faydalı hangi şeyin zararlı olduğunu kavrayabilmesi için akıllı olması gerekir. Bu yetenek temyiz kudreti demektir.akıl hastasındaki gibi bu yetenekten mahrum olan kişinin tam eda ehliyeti yoktur.

b) Bülûğ; biyolojik ergenlik demektir.

c) Rüşd; Aklî ve fikrî anlamda olgunluk demektir. Bülûğ ve rüşd hakkında ileride bilgi verilecektir.

a) Eksik Eda Ehliyeti

Tam eda ehliyeti için gerekli olan unsurlardaki bazı eksiklikler sebebiyle oluşan ehliyete eksik eda ehliyeti denir. Meselâ ateh hali veya akıl unsurunun tam olarak bulunmasına rağmen bülûğ ve rüşd halinin bulunmaması durumunda eksik ehliyetten söz konusu olur.

C-Ehliyet Dönemleri

İnsan hayatı, ehliyet açısından beş merhaleye ayrılmış, bu merhalelerin her biri farklı hükümlere tâbi tutulmuştur. Şimdi bu dönemlere bir göz atalım:

1-Cenîn

Cenîn devresi çocuğun ana rahmine düşmesinden doğumuna kadar geçen süredir. Cenînin eksik vücûb hakkı bulunduğu ve salt lehine olan haklara sahip olduğu ifade edilmişti. Bu haklar, çocuğun ana-babasından nesebinin sabit olması, kendisine vasiyet edilen şeye hak kazanması, aynı şekilde kendisine vakfedilen şey üzerinde hak sahibi olmasıdır. Bir diğer hak da mirasdır. Buna göre cenîne sağ doğması koşuluyla mûrisinin ölmesi halinde, çocuğa düşmesi gereken en büyük pay yani erkek payı ayrılır.

Cenînin dışarıdan bir müdahale ve müessir fiil sonu düşürülmesi halinde buna sebep olan şahsa beş yüz dirhem veya beş deve olarak belirlenen “ğurre” denen kan bedeli ödettilir.

2-Temyiz Öncesi Çocukluk Dönemi

Temyiz; basit de olsa çocukta bir şuur ve anlayışın başlaması, hareketlerinin sonucunu idrak edebilmesi demektir. Bir başka ifadeyle çocuğun yararı ve zararına olan hususları kavrama ve ayırt edebilme yaşına ulaştığı dönemdir. Esasında temyiz unsuru akli ilgilendiren bir hal olup çocuktan çocuğa farklılık arz eder. Fakihler, Hz. Peygamber’in *yedi yaşına geldiğinde ona namaz kılmayı emrediniz* (Ebû Dâvûd, Salât, 26) hadisine istinaden hukukî istikrar ve birliği sağlamak için yedi yaşını temyiz yaşı olarak belirlemişlerdir. Bu dönemden öncesi dönem temyiz öncesi dönemdir. Bu dönemdeki çocuğa gayrı mümeyyiz çocuk denir. Bu dönem çocuğun doğumundan temyiz çağına kadar geçen süredir. Gayrı mümeyyiz çocuğun tam vücûb ehliyeti vardır ama eda ehliyeti yoktur. O itibarla velisinin izni dahilinde olsa bile kendi başına herhangi bir hukukî işlemi yapamaz. Onun için yapılması gereken hukukî işlemleri onun adına velisi yapar.

İbadetlerle sorumlu olmadıkları gibi, temyiz ve idrak yeteneğinden yoksun bulunduğu için gayrı mümeyyiz çocuğun cezâi ehliyeti de yoktur.

Yükümlülüklerle gelince, fakihler arasındaki ihtilafla birlikte ana hatlarıyla gayrı mümeyyiz çocuğun vücûb ehliyetine dayanarak doğan yükümlülükleri şu şekilde sıralanabilir:

a) Gayrı mümeyyiz çocuk adına kanunî temsilcisi tarafından yapılan hukukî işlemlerin malî bedelleri: Alış veriş, kira, hizmet sözleşmeleri gibi akitlerden doğurduğu borçlar Çocuğun doğrudan yani kendi fiilleriyle gerçekleşen haksız fiillerinin doğurduğu erş, diyet, tazmin gibi borçlar bu gruba girer. Bu borçlar gayrı mümeyyiz çocuğun malından ödenir (Bkz. Mecelle, md. 960).

b) Mal üzerine terettüp eden borçlar: Öşür, haraç, bina, gelir ve gümrük vergileri gibi malî yükümlülükler bu kapsama girer ve gayrı mümeyyiz çocuğun malından ödenir.

c) Zenginliğe bağlı olan ve doğrudan kanundan (İslâm hukukundan) kaynaklanan borçlar: Anne-baba ve akrabalık nafakası bu kapsama girer. Zengin olan gayrı mümeyyiz çocuğun zekatı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Hanefî fakihleri ibadet yönünün ağır basmasını dikkate alarak, çocuğun ibadetle yükümlü olmadığı gerekçesiyle gayrı mümeyyiz çocuğun zekatla yükümlü olmadığına hükmetmişlerdir. Cumhûr ise zekatta sosyal boyut ve vergi yönünün ağır bastığı gerekçesiyle gayrı mümeyyiz çocuğun zekatla yükümlü olduğu görüşündedirler.

3-Temyiz Dönemi

Yedi yaşın tamamlanmasından başlayıp bülûğa a kadar geçen süre temyiz dönemidir. Bu dönemdeki çocuğa da mümeyyiz küçük (sağîr) adı verilir. Bu dönemdeki çocuk temyiz kabiliyetini elde etmekle birlikte henüz bu kabiliyet gerekli tecrübelerle olgunlaşmadığı için mümeyyiz çocuğun vücûb ehliyeti tam olmakla birlikte eda ehliyeti eksiktir.

Mümeyyiz çocuk, henüz dinî-hukukî hitabı anlayacak kadar aklî olgunluğa ulaşmadığından ibadetlerle yükümlü değildir. Şu kadar var ki dinî hayata hazırlamak düşüncesiyle, fizikî gelişimini de dikkate alarak ibadetler öğretilir ve alıştırmaya çalışılır. Bu dönemde yaptığı ibadetler sahihtir. Mümeyyiz çocuğun cezaî ehliyeti de yoktur. Dolayısıyla hadd ve kısas cezalarının muhatabı olamaz. Bunun için çocuğun bülûğa ermesi de şarttır.

Hukukî (medenî)/eda ehliyeti bakımından mümeyyiz çocuk eksik (nâkıs) eda ehliyetine sahiptir. Çünkü malî tasarruflar ve insan davranışlarını algılama konusunda tecrübesi yetersizdir. Bu alandaki tasarrufları fakihler tarafından üç madde altında hükme bağlanmıştır:

a) Tamamen yararına olan tasarruflar: Bunlar hibe, vasiyet, hediye ve sadaka kabulü gibi salt yarar içeren tasarruflar olup geçerlidir.

b) Tamamen zararına olan tasarruflar: Bunlar mümeyyiz çocuğun mal varlığında azalmaya sebep olan hibe etme, sadaka verme, vakıf kurma, kefil olma, borç ikrarında bulunma veya borçluyu ibra gibi tasarruflar olup bütünüyle geçersizdir.

c) hem zarar hem de kâra muhtemel olan tasarruflar: Bunlar alış-veriş yapma, kiraya verme, kiralama, rehin verme, rehin alma, ortaklık ve evlenme gibi ıvazlı akitlerdir. Bunların geçerliliği mümeyyiz çocuğun kanunî temsilcisinin icazetine bağlıdır.

4-Bülûğ

Bülûğ, biyolojik ergenlik demektir. Bülûğa erme kalıtsal özellikler, çevresel faktörler, beslenme, psikolojik nedenlere bağlı olarak çevreden çevreye kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Bunun somut göstergesi, erkekler bakımından hamile bırakma, kadınlar için ise hamile kalmayı mümkün kılacak fizyolojik değişim ve gelişmeleri sağlamış olmalarıdır.

İslâm hukukçuları bülûğ için alt ve üst sınırdan bahsetmişlerdir. Buna göre bir kimsenin bülûğ iddiasının dikkate alınabilmesi için erkek ise on iki, kız ise dokuz yaşını tamamlamış olması gerekir Mecelle, md. 986). Bu yaş sınırının altında ileri sürülen ergenlik iddiaları dikkate alınmaz.

Diğer taraftan bülûğun biyolojik olarak fiilen gerçekleşmemesi halinde belli yaşa ulaşmış olmak hükmen bülûğa ermenin kriteri olarak kabul edilmiştir. Ebû Hanîfe'ye göre bu yaşın sınırı erkek bakımından on yedi; bayan açısından on sekiz yaşını tamamlamış olmasıdır. İslâm hukukçularının cumhuru ise erkek-kız ayrımı yapılmaksızın hükmen bülûğ yaşının on beş yaşın tamamlanması halinde gerçekleşeceği düşüncesindedirler.

Bülûğa eren kişi aklî ve fikrî olgunluğa da sahipse dinî ve hukukî bütün yükümlülöklere tam olarak ehil olur. Yaptığı bütün sözleşme ve hukukî tasarrufları geçerlidir. Aynı şekilde hukuka aykırı bütün fiillerden de sorumludur. Cezaî ehliyeti tamdır.

5-Rüşd

Rüşd; aklî ve ruhî bakımından olgunlaşma, malını korumak için gerekli tedbirleri alabilme ve saçıp savurmaktan korunma vasfıdır. Bu vasıftaki kimseye “reşîd” denir. Bu vasfa sahip olana reşîd denir. Reşîdin zıddı sefihtir. Rüşd yaşına ulaşan kimse, her yönüyle iman, ibâdet, sosyal, mâlî ve hukukî bütün konularda tam edâ ehliyetine sahiptir. Bu kimsenin üzerinden mâlî vesâyet kalkar ve malı kendisine teslim edilir (Bkz. Nisâ, 4/6). Bülûğla birlikte genelde kişinin reşîd de olur. Şu kadar var ki rüşd, temyizden farklı bir hukukî olgudur. İnsan iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırmakla birlikte, malını ve servetini iyi bir şekilde idare etmede başarısız olabilir. Çünkü, malın idaresi ve işletilmesi ayrı bir tecrübe ve kabiliyet gerektirir. Bu itibarla hukukî ve cezâî yükümlölöklere tam ehil olan bir kimse, âkıl ve bâliğ olsa da, mâlî tasarruflar bakımından reşîd olmayabilir. Çünkü rüşd yaşı, şahsın eğitilmesine ve özel kabiliyetlerine göre buluğdan önce veya sonra yahut her ikisi birlikte gerçekleşebilir. Bu nedenle rüşd için sabit bir yaş sınırı belirlenmemiştir.

Reşîd olmayarak buluğ çağına ulaşan kimsenin ise, İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre, eksik edâ ehliyeti sona ermez ve onun üzerinde mâlî velâyet devam eder; mâlî tasarrufları geçerli olmaz ve malı kendisine teslim edilmez. O halde rüşd, yalnız mâlî tasarruf

için öngörülen bir şarttır. Malî konularda kişinin tam eda ehliyetine sahip olması için rd şartının aranmı olması hem kişinin hem de toplumun hak ve maslahatlarını korumaya yöneliktir.

Eb Hanîfe rd konusunda farklı düşünmektedir. Ona göre malvarlığının korunması düşüncesiyle kişinin blğdan sonra mahcr (kısıtlı) sayılması, onun şahsiyetini insanlık sıfatına önemli ölçüde zarar verir. O nedenle sefih bir kimsenin malî ehliyetine bir sınırlama getirilemez. u kadar var ki ihtiyat tedbir bağlamında malî yirmi be yaına kadar rd ispatlanmamı kişiye verilmez.